

onderzoek

Post-initieel leren van ondernemers

FOTO: STUDIO ANDRÉ RUIJGROK

ECS onderzoekt inspirerende leeromgevingen

Onderwijsinstellingen spelen als kenniscentra in de regio een rol bij veranderingsprocessen in het groene domein. Dat doen zij door jonge mensen voor te bereiden op een loopbaan, door cursussen te verzorgen en door veranderingsprocessen in bedrijven te ondersteunen. Ondernemerschap is daarbij een belangrijk thema, ook na de initiële opleiding. De leerstoelgroep Educatie en Competentie Studies (Wageningen UR) is in 2003 een onderzoek gestart naar postinitiële leertrajecten voor ondernemers.

Jaren geleden verzorgde het groene onderwijs (aoc's, IPC/PTC+, hao) veel postinitiële leertrajecten voor ondernemers. Nu moeten deze instellingen, net als de voorlichting, voor cursus- en contractactiviteiten concurreren met andere spelers in het veld. En dan blijven ondernemers, ook agrarisch ondernemers, een lastig te bereiken doelgroep.

Daar is een aantal redenen voor aan te wijzen. In de eerste plaats leren agrarisch ondernemers, net als ondernemers in andere sectoren, op verschillende manieren. Zij bevinden zich in een authentieke leeromgeving, namelijk op hun eigen bedrijf. Zij leren door het opdoen van ervaringen en het uitbouwen ervan. Zij zoeken naar betrouwbare en sectorspecifieke kennis en informatie. Bijvoorbeeld in de studieclubs en het netwerk van adviseurs en in de vakbladen. Die bronnen zijn gemakkelijk te bereiken en vaak gratis of in de prijs van geleverde diensten inbegrepen.

Verder bieden naast het groene onderwijs, ook veevoerleveranciers, accountants, dierenartsen, leveranciers van machines, installaties en grondstoffen, LTO en organisaties als ETC en het LAMI trajecten aan voor agrarische ondernemers. Ze kunnen dus kiezen

uit een breed aanbod. Voor hun keuze maken zij een kosten-batenanalyse in termen van tijd en geld en opbrengsten. Maar de concurrentie onder aanbieders is groot.

Om op die markt toch te kunnen slagen, werken onderwijs en andere organisaties samen om een gericht aanbod te ontwikkelen. Dat pakt soms heel goed uit.

Natuurplan

De cursus Erkend Agrarisch Natuurbeheer (ENB) is een voorbeeld van zo'n succes. PTC+, aoc's, LTO (Natuurlijk Platteland Nederland) en Staatsbosbeheer hebben drie jaar geleden het initiatief genomen voor een pilot. Aanleiding was dat de uitwerking van de Ecologische Hoofdstructuur voorziet in verbindingzones die door agrarisch gebied lopen. Het onderhoud van die zones, vooral kleinere percelen, vormt voor agrarische ondernemers een aantrekkelijke nevenactiviteit. Daarnaast kunnen agrarisch ondernemers op het eigen bedrijf natuur ontwikkelen en vee inscharen in natuurgebieden.

Het initiatief is erop gericht bij te dragen aan de kwaliteit van natuurontwikkeling. De aandacht voor kwaliteit

is tweeledig. De deelnemers moeten met agrarisch natuurbeheer (in de toekomst) geld kunnen verdienen en bovendien is natuurbeheer sterk in ontwikkeling. Er is kennis te vinden en natuurbeheerders zijn mede-ontwikkelaars van kennis.

In de periode dat de cursus ontwikkeld werd, is ook onderzocht of er voor het verlenen van groene diensten een certificeringplicht zou kunnen worden opgelegd. Zover is het nooit gekomen: agrarisch ondernemers kunnen ook zonder een ENB-certificaat groene diensten verlenen.

In 2004 hebben vier regionale groepen de cursus ENB gevolgd. De animo voor de cursus is opvallend omdat de certificering nooit een verplichting is geworden en omdat agrariërs zichzelf beschouwen als beheerders en mede-vormgevers van het landschap. Zij →

Inspirerende leeromgevingen voor ondernemers

- ☛ Masterclass
- ☛ Clinic
- ☛ Atelier
- ☛ Laboratorium
- ☛ Academie
- ☛ Ondernemerscafé
- ☛ De boxing
- ☛ De keukentafel
- ☛ De idealisten
- ☛ Studieclub
- ☛ Leren van buiten

◀ *Zo ging het nog niet zo lang geleden: groene onderwijsinstellingen waren vrijwel de enige aanbieders van cursussen voor ondernemers. Tegenwoordige zijn er veel aanbieders en is de concurrentie groot*

hebben dus al kennis, ervaring en een visie op landschapsbeheer en willen deze verder ontwikkelen.

De ondernemers willen in de cursus vooral leren over planten, landschap en het effect van ingrepen in natuurbeheer. Zij hopen daarmee meer en beter natuurbeheer te kunnen plegen en verantwoorde adviezen te kunnen geven. Aan het eind van de cursus zijn de deelnemers daar zeer tevreden over. De cursus ENB voorziet dus in een behoefte aan kennis, inzicht en vaardigheden.

Gebaseerd op eerdere ervaringen ondersteunen de begeleiders het schrijven van een natuurbeheerplan door het bieden van structuur en van opdrachten waarmee onderdelen van het verslag gevuld kunnen worden. Zij besteden er veel aandacht aan tijdens de bijeenkomsten en de bedrijfsbezoeken. Voor de meeste ondernemers blijkt het schrijven van het plan lastig, maar uiteindelijk heel leerzaam en ook zeer bevredigend.

Voor het behalen van het certificaat Erkend Agrarisch Natuurbeheer is het schrijven en verdedigen van het plan een verplicht onderdeel. ENB beoogt meer te zijn dan een cursus 'uitvoering agrarisch natuurbeheer'. Daarom wordt er dit jaar meer aandacht besteed aan de (overigens oude) mogelijkheid om onderdelen van de cursus afzonderlijk af te ronden.

Prototypisch

Deze cursus voor ondernemers biedt de leerstoelgroep ECS een studieobject als voorbeeld van een inspirerende leeromgeving. Het onderzoek dat we in dit verband uitvoeren, bouwt voort op een rapportage van ECS waarin zes

Cursus ENB

De doelstelling van de cursus: "Voor natuur beheren heb je kennis, inzicht en vaardigheden en kijk op natuurprocessen nodig. Aan het eind van de cursus moeten de deelnemers een natuurbeheerplan voor een gebied naar eigen keuze ontwikkelen en daarover een gesprek kunnen voeren met een natuurbeheerder."

In één jaar (tien cursusdagen) leren ondernemers stapsgewijs een natuurbeheerplan op stellen. Regionaal aangeboden omdat de mogelijkheden voor natuurbeheer sterk regionaal bepaald zijn. PTC+ werkt samen met SBB, Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen.

Deelnemers zijn vooral agrarische ondernemers die, op hun eigen bedrijf of via agrarische natuurverenigingen, groene diensten verlenen. Zij hebben een gebied waarvoor zij een natuurbeheerplan kunnen ontwikkelen.

De cursus biedt de deelnemers een start om hun weg te zoeken in agrarisch natuurbeheer. Zodat zij, wanneer de regelgeving of inzichten veranderen, alert kunnen reageren en hun kennis van natuur en planten gaandeweg kunnen ontwikkelen. Zij gaan het veld in om beter te leren kijken naar planten en landschapselementen, zij bespreken de uitgangspunten van het natuurbeleid en de toepassingsmogelijkheden in hun gebied, er wordt aandacht besteed aan graslandbeheer, poelen, begrazing, voederwaardes, motorzaagtechnieken, aan economische aspecten, recreatie en communicatie, etc. Om de kwaliteit van het traject te borgen zijn er tussentijdse toetsen en een eindtoets ontwikkeld. De resultaten daarvan bepalen samen met het natuurbeheerplan en een gesprek daarover of het certificaat Erkend Agrarische Natuurbeheer (ENB) kan worden uitgereikt.

'inspirerende leeromgevingen voor ondernemers' uitgewerkt zijn. De resultaten van het huidige onderzoek leveren input voor een bijgesteld ontwerp daarvan en aanbevelingen voor de begeleiding van ondernemers. Er worden nu elf leeromgevingen onderscheiden die uitgewerkt zijn naar typering, werkvormen en competenties van ondernemers.

In een vervolgetraject gaan we samen met onderwijsinstellingen voor middelbaar en hoger groen onderwijs aan de slag om deze prototypische leeromgevingen verder te ontwikkelen in het kader van competentiegericht onderwijs voor deelnemers en studenten.

Centraal staat de vraag welke leeromgevingen geschikt zijn om ondernemersspecifieke competenties te ontwikkelen. ∞

**Patricia Gielen, Harm Biemans,
Elke van den Elsen, Sanne
Schaafsma en Renate Wesselink**

De auteurs zijn werkzaam op de Wageningse leerstoelgroep Educatie en Competentie Studies. Ze verzoeken onderwijsinstellingen die met hen dit traject in zouden willen gaan, contact op te nemen (patricia.gielen@wur.nl).